

2

Cyd-destun

Yn Ionawr 2019, roedd 12 o golegau yn darparu cyrsiau addysg bellach yng Nghymru.

Mae llawer o'r colegau addysg bellach yn sefydliadau mawr aml-safle sy'n cwmpasu ardal ddaearyddol eang. Mae lleiafrif o golegau, fel Grŵp Llandrillo Menai a Grŵp Colegau NPTC a Choleg Cambria, yn gweithredu o dan strwythur grŵp gyda nifer o safleoedd yn gweithredu o dan enwau colegau ar wahân o dan reolaeth gyffredinol un sefydliad addysg bellach.

Eleni, fe wnaethom arolygu dau goleg addysg bellach. Parhawn i ymweld â phob un o'r colegau na chafodd eu harolygu eleni fel rhan o drefniadau ymweliadau arolygydd cyswllt addysg bellach arferol. Mae'r ymweliadau hyn yn adolygu cynnydd yn erbyn argymhellion arolygiadau blaenorol.

Crynodebau sector: Colegau addysg bellach

Safonau

Mae safonau'n rhagorol mewn un o'r colegau a arolygwyd, ac yn dda yn y llall. Lle ceir safonau rhagorol, mae dysgwyr yn dangos gallu eithriadol i weithio'n annibynnol ac mewn grwpiau, ac i ddatblygu medrau a gwybodaeth werthfawr. Mae llawer yn arddangos medrau dadansoddi a medrau datrys problemau arbennig o gryf, yn cynhyrchu gwaith o safon uchel yn gyson, ac yn dangos medrau ymarferol cadarn.

Lle bernir bod safonau'n dda, mae'r rhan fwyaf o ddysgwyr yn gwneud cynnydd cadarn o leiaf mewn gwersi ac yn cynhyrchu gwaith o safon addas. Mae llawer yn caffael gwybodaeth a medrau newydd. Dangosir medrau dadansoddi cryf a dealltwriaeth fanwl o gysyniadau pwysig gan ychydig o ddysgwyr. Er enghraifft, mae dysgwyr Safon Uwch Gyfrannol mewn cemeg yn defnyddio'u gwybodaeth am sbectrometreg màs i benderfynu ar strwythur atomig. Fodd bynnag, nid yw ychydig o ddysgwyr yn gwybod beth sydd angen iddynt ei wneud i wella eu dysgu a safon eu gwaith.

Safon uwch mewn dosbarthiadau cheched a cholegau addysg bellach (Estyn, 2018a)

Mae'n adrodd ar safonau, darpariaeth ac arweinyddiaeth mewn cyrsiau Lefelau Uwch TAG (Safon Uwch) mewn dosbarthiadau cheched ysgolion a cholegau addysg bellach. Mae'n ystyried amrywiaeth o ffactorau, fel safonau mewn Safon Uwch a sut caiff rhain eu mesur, ansawdd yr addysgu a'r asesu, natur y cwricwlwm Safon Uwch a gynigir ac arweinyddiaeth strategol, gan gynnwys gweithio mewn partneriaeth.

Ar draws y ddau goleg, mae llawer o ddysgwyr galwedigaethol yn datblygu medrau ymarferol gwerthfawr. Er enghraifft, mae dysgwyr mewn trin gwallt a cholur theatraidd yn dangos creadigrwydd cryf ac yn cynhyrchu gwaith ymarferol o safon gyson uchel.

Mae llawer o ddysgwyr ar gyrsiau Saesneg i siaradwyr ieithoedd eraill (SSIE) yn gwneud cynnydd sylweddol yn eu medrau llythrennedd Saesneg. Mae ychydig o siaradwyr Cymraeg yn datblygu'u defnydd o'r iaith yn weithredol, ac yn cael cefnogaeth dda gan eu hathrawon. Er enghraifft, mae dysgwyr harddwch yn rhoi cyflwyniadau dwyieithog, ac mae dysgwyr gofal iechyd yn ymgymryd â phrofiad gwaith ar ward cyfrwng Cymraeg mewn ysbyty. At ei gilydd, fodd bynnag, dim ond ychydig iawn o ddysgwyr sy'n defnyddio'u medrau Cymraeg yn rheolaidd mewn gwersi.

Crynodebau sector: Colegau addysg bellach

Lle ceir safonau rhagorol, mae dysgwyr yn cyflawni graddau rhagorol ar ddiwedd eu cyrsiau o gymharu â'u cyrhaeddiad TGAU blaenorol. Mewn un coleg, mae cyfran y dysgwyr Safon Uwch sy'n cyflawni graddau A*-A, A*-B ac A*-C yn uchel, felly hefyd y nifer sy'n cyflawni graddau uchel ar gyfer cymwysterau galwedigaethol.

Yn y ddau goleg, mae'r rhan fwyaf o ddysgwyr o gefndiroedd difreintiedig, dysgwyr lleiafrifoedd ethnig a dysgwyr ag anawsterau dysgu neu anabledau yn gwneud cynnydd cryf o gymharu â'u manau cychwyn ac maent yn cyflawni cyfraddau llwyddo uchel yn gyson.

Lles ac agweddau at ddysgu

Mae lles ac agweddau at ddysgu yn rhagorol yn un o'r colegau ac yn dda yn y llall. Mae bron bob dysgwr yn teimlo'n ddiogel ac yn rhydd rhag aflonyddu a bwlio yn y coleg. Mae gan lawer ddealltwriaeth glir o wneud dewisiadau byw'n iach a phwysigrwydd hylendid da, deiet a ffitrwydd.

Lle mae lles ac agweddau at ddysgu yn rhagorol, mae llawer o ddysgwyr yn datblygu medrau gwaith ac ymddygiadau effeithiol iawn. Er enghraifft, mae dysgwyr sy'n cyfranogi mewn lleoliadau allanol a chystadlaethau medrau yn datblygu medrau datrys problemau cryf iawn, penderfyniad a gwydnwch sy'n cefnogi'u dyheadau o ran gyrfa ac yn helpu dilyniant i gyflogaeth neu astudiaeth bellach.

Yn ystod eu cyfnod yn y coleg, mae'r rhan fwyaf o ddysgwyr yn datblygu dealltwriaeth o faterion moesegol, byd-eang a moesol. Yn arbennig, maent yn gwerthfawrogi ethos amlddiwylliannol a chynhwysol y colegau. Mae dysgwyr yn parchu amrywiaeth yn dda iawn ac maent yn gefnogol iawn o'i gilydd. Maent yn teimlo eu bod yn cael eu gwerthfawrogi a'u parchu, ni waeth beth yw eu ffydd, cefndir ethnig neu economaidd-gymdeithasol.

Mae'r rhan fwyaf o ddysgwyr yn mwynhau bywyd coleg. Maent yn uchelgeisiol ac yn dangos agwedd gadarnhaol a brwdfrydig at eu dysgu. Mae'r rhan fwyaf ohonynt yn hyderus ac ystyriol wrth ryngweithio â'u cyfoedion a staff mewn sesiynau ac o amgylch y coleg.

Mae llawer o ddysgwyr yn datblygu medrau arwain gwerthfawr trwy gyfranogi mewn gweithgareddau fel tiwtora cyfoedion, mentora, codi arian at elusen, rhaglenni cyfoethogi, digwyddiadau menter a phrosiectau cymunedol. Er enghraifft, mae dysgwyr SSIE yn trefnu casgliadau bwyd ar gyfer banciau bwyd lleol, ac mae dysgwyr trin gwallt a harddwch yn darparu triniaethau ar gyfer cleifion mewn ysbyty lleol. Mae ychydig o ddysgwyr yn dangos medrau arwain rhagorol wrth ymgymryd â rolau llysgennad myfyrwr a chynrychiolydd cwrs. Drwy'r gweithgareddau hyn, mae dysgwyr yn datblygu hyder, medrau gwneud penderfyniadau a medrau cyflogadwyedd ehangach.

Addysgu a phrofiadau dysgu

Mae addysgu a phrofiadau dysgu yn dda yn y ddau goleg a arolygwyd. Yn y ddau goleg, mae ymagwedd glir iawn a strategol gan arweinwyr at gynllunio'u darpariaeth, a'r graddau y mae'n helpu dysgwyr i symud ymlaen yn llwyddiannus i gyflogaeth neu addysg uwch. Yn benodol, maent yn defnyddio

Crynodebau sector: Colegau addysg bellach

cysylltiadau cryf gyda chyflogwyr, sefydliadau addysg uwch a'u cymunedau lleol i gynllunio a datblygu'r cwricwlwm yn dda.

Canlyniad yr ymagwedd hon yw ystod eang o gyrsiau sy'n darparu llwybrau dilyniant clir i ddysgwyr i addysg bellach ac addysg uwch, yn ogystal â chynorthwyo mynediad i ystod helaeth o gyfleoedd cyflogaeth a hyfforddiant. Mae ystod yr opsiynau sydd ar gael i ddysgwyr yn cynnwys pynciau arbenigol a llwybrau galwedigaethol nad ydynt ar gael yn gyffredinol mewn mannau eraill. Hefyd, mae un o'r colegau yn gweithio'n dda gyda phartneriaid lleol i gadw amseroedd aros ar gyfer cofrestru ar raglenni SSIE mor fyr ag y bo modd.

Mae'r colegau yn darparu profiad gwaith defnyddiol ac addysg yn gysylltiedig â gwaith ar gyfer dysgwyr ar gyrsiau galwedigaethol, naill ai gyda chyflogwyr neu drwy gyfleusterau coleg, fel salonau masnachol, siopau a chyfleusterau bwyta. Yn ogystal, mae dysgwyr sy'n awyddus i symud ymlaen i brifysgol i astudio pynciau fel meddygaeth a'r gyfraith yn elwa o gyfleoedd gwerthfawr i ymgysylltu â gweithwyr proffesiynol ac academyddion yn y meysydd hyn. Yn gyffredinol, fodd bynnag, cyfyngedig yw cyfleoedd i ddysgwyr Safon Uwch gymryd rhan mewn lleoliadau profiad gwaith.

Mae gwybodaeth bynciol a phrofiad diweddar gan bron yr holl athrawon. Mae'r rhan fwyaf yn defnyddio ystod o ddulliau ac adnoddau yn dda, gan gynnwys deunyddiau digidol, i ennyn diddordeb dysgwyr a datblygu'u gwybodaeth, eu dealltwriaeth a'u medrau. Mewn sesiynau galwedigaethol ymarferol, mae llawer o athrawon yn herio dysgwyr i ddatblygu medrau penodol i ddiwydiant a medrau cyflogadwyedd ehangach. Er enghraifft, mae athrawon gwasanaethau cyhoeddus yn defnyddio senarios hyfforddiant ffitrwydd realistig i ddatblygu medrau arwain dysgwyr ac, mewn cyfryngau a thechnoleg gwybodaeth, mae athrawon yn rhoi briffiau byw buddiol i ddysgwyr, fel recordio cerddoriaeth fyw ar gyfer y radio.

Mae llawer o athrawon yn cynllunio'u gwersi yn dda ac yn trefnu gweithgareddau difyr i helpu dysgwyr i ddatblygu'u gwybodaeth, eu dealltwriaeth a'u medrau yn gynyddol. Nid yw ychydig o athrawon yn darparu digon o gyfleoedd i ddysgwyr drafod materion nac ystyried safbwyntiau gwahanol. Nid yw lleiafrif o athrawon yn defnyddio techneg holi yn ddigon da i ymestyn a herio dysgwyr, er enghraifft i herio canfyddiadau neu annog gwrthddadleuon.

Mae llawer o athrawon yn darparu adborth llafar gwerthfawr i ddysgwyr mewn gwersi, ac mae mwyafrif yn gosod targedau defnyddiol ar eu cyfer. Hefyd, mae llawer yn darparu adborth ysgrifenedig defnyddiol ac adeiladol, gan gynnwys ffocws priodol ar fedrau llythrennedd dysgwyr. Nid yw ychydig o athrawon yn rhoi arweiniad effeithiol i ddysgwyr i'w helpu i wella eu gwaith, ac ychydig o ddysgwyr sy'n ymwybodol o'u targedau tymor byr, yn enwedig mewn perthynas â gwella medrau llythrennedd neu rifiedd. O ganlyniad, nid yw'r dysgwyr hyn yn glir ynghylch beth sydd angen iddynt wneud i wella eu gwaith.

Ceir llwybrau priodol yn y ddau goleg ar gyfer dysgwyr y mae angen iddynt ailsefyll arholiadau TGAU mewn mathemateg a Saesneg. Fodd bynnag, nid yw'r ddarpariaeth hon yn ddigon da yn gyson, yn enwedig mewn mathemateg. Yn gyffredinol, mae angen gwella sut y cynllunir a gwerthusir y modd y mae dysgwyr yn datblygu medrau llythrennedd, rhifedd a medrau digidol trwy eu rhaglenni galwedigaethol.

Coleg Caerdydd a'r Fro

Mae Coleg Caerdydd a'r Fro yn gwreiddio addysg yn gysylltiedig â gwaith a chyswllt â chyflogwyr i'w gyrsiau galwedigaethol. Caiff yr holl ddysgwyr galwedigaethol gyfle i gymryd rhan mewn gweithgareddau'n gysylltiedig â gwaith sy'n 'real, nid realistig yn unig', ac sydd wedi'u cysylltu'n ffurfiol â'u rhaglenni astudio. Mae hyn yn helpu dysgwyr i ddatblygu medrau personol, cyflogadwyedd ac arweinyddiaeth gwerthfawr.

I gael mwy o wybodaeth, darllenwch ein **hastudiaeth achos**

Crynodebau sector: Colegau addysg bellach

Mae'r ddau goleg yn cynnig cyrsiau defnyddiol 'laith ar Waith' ar gyfer dysgwyr sy'n dilyn rhaglenni galwedigaethol. Maent hefyd yn gweithio'n dda i roi mentrau buddiol ar waith, fel darparu cymorth bugeiliol neu sesiynau Bagloriaeth Cymru trwy gyfrwng y Gymraeg, a chynnal cynadleddau pwnc dwyieithog i gynorthwyo'r ychydig iawn o ddysgwyr a oedd yn mynychu ysgolion uwchradd cyfrwng Cymraeg yn flaenorol. Yn gyffredinol, dim ond ychydig o athrawon sy'n darparu cyfleoedd i ddysgwyr ddatblygu'u medrau Cymraeg.

Gofal, cymorth ac arweiniad

Mae gofal, cymorth ac arweiniad yn dda yn y ddau goleg a arolygwyd. Mae trefniadau effeithiol gan y colegau i helpu darpar ddysgwyr i ddeall y cyfleoedd y maent yn eu cynnig, a sut bydd anghenion cymorth unigol yn cael eu diwallu. Maent yn darparu gwybodaeth a chynghor defnyddiol am ddarpariaeth i helpu darpar ddysgwyr wneud dewisiadau gwybodus. Mae dysgwyr yn elwa o allu mynychu digwyddiadau agored, sesiynau blasu a chyfweliadau arweiniad ar adegau amrywiol trwy gydol y flwyddyn.

Mae staff y colegau wedi datblygu cysylltiadau cryf gydag ysgolion, a chaiff dysgwyr â datganiadau blaenorol o anghenion addysgol arbennig gymorth da. Mae staff yn gwneud defnydd da o'r wybodaeth a dderbyniant am ddysgwyr er mwyn helpu rhoi trefniadau arbenigol ar waith a darparu technoleg gynorthwyol, lle bo angen. Mae enghreifftiau o'r cymorth hwn yn cynnwys darparu cadair wedi'i haddasu'n arbennig, gweithwyr cymorth arbenigol a dehonglydd iaith arwyddion.

Mae staff yn olrhain cynnydd dysgwyr ag anghenion cymorth eraill yn rheolaidd, a cheir cysylltiadau effeithiol rhwng timau cymorth arbenigol, staff bugeiliol ac athrawon. Mae hyn yn galluogi i gymorth fod yn ymatebol i newidiadau mewn anghenion dysgwyr. Ceir systemau effeithiol yn y colegau i fonitro presenoldeb, cynnydd ac ymddygiad yr holl ddysgwyr. Nid yw lleiafrif o staff yn monitro ac yn herio prydoldeb yn ddigon da, ac mae effeithiolrwydd gosod targedau yn amrywiol hefyd, yn enwedig mewn perthynas â datblygiad personol dysgwyr.

Mae staff llesiant mewn canolfannau cymorth dysgu arbenigol ac ar draws y colegau yn darparu ystod eang o wasanaethau buddiol a hygyrch i gynorthwyo dysgwyr. Er enghraifft, mae gwasanaethau cwnsela yn helpu cynorthwyo dysgwyr ag anghenion iechyd meddwl a lles emosiynol, er bod rhestrau aros ar gyfer apwyntiadau yn rhy hir weithiau.

Mewn un coleg, mae gwaith gyda grwpiau cymunedol lleol yn arbennig o lwyddiannus o ran ymgysylltu â dysgwyr sy'n anodd eu cyrraedd. Er enghraifft, ceir darpariaeth helaeth o fewn cymunedau lleiafrifoedd ethnig. Mae mentrau eraill i wella medrau rhifedd rhieni, galluogi nodi a chynorthwyo gofawyr ifanc yn well ac ehangu cyfranogiad yn narpariaeth y coleg a rhwydweithiau rhanbarthol ar gyfer dysgwyr mwy abl yn effeithiol hefyd. Yn y coleg arall, mae cymorth i ddysgwyr sy'n anelu at symud ymlaen i addysg uwch yn arbennig o gryf, ac mae llawer o ddysgwyr yn cymryd rhan mewn

Crynodebau sector: Colegau addysg bellach

gweithgareddau gwirfoddoli buddiol yn y gymuned, fel hyfforddi chwaraeon mewn ysgolion lleol a grwpiau ieuenctid.

Mae'r ddau goleg wedi sefydlu ethos amlddiwylliannol cryf, ac mae staff yn helpu dysgwyr i ddeall materion fel democratiaeth, rheolaeth cyfraith, rhyddid yr unigolyn, parch rhwng y naill a'r llall, a goddefgarwch o grefyddau a chredoau gwahanol. Mae hyn yn annog dysgwyr i weithio gyda'i gilydd mewn modd parchus a chefnogol i'w gilydd.

Arweinyddiaeth a rheolaeth

Mae arweinyddiaeth a rheolaeth yn rhagorol yn un o'r colegau ac yn dda yn y llall. Lle mae arweinyddiaeth a rheolaeth yn rhagorol, mae'r pennaeth ac uwch arweinwyr yn cymhwyso egwyddorion 'arweinyddiaeth gweision' nodedig y coleg yn arbennig o dda. Mae'r ymagwedd hon yn hyrwyddo amgylchedd aml-ffydd ac amlddiwylliannol cytûn, ac yn sicrhau safonau uchel cynaledig.

Lle mae arweinyddiaeth a rheolaeth yn dda, mae gweledigaeth glir gan uwch arweinwyr sy'n rhoi ffocws cryf ar fodloni anghenion addysg, hyfforddiant a busnes y gymuned leol a'r ddinas-ranbarth. Mae trefniadau partneriaeth y coleg gyda chyflogwyr, awdurdodau lleol, ysgolion a grwpiau cymunedol yn eithriadol o gryf ac yn effeithio ar dwf economaidd a datblygiad medrau yn y rhanbarth.

Yn y ddau goleg, caiff y prif weithredwr neu'r pennaeth gefnogaeth dda gan y corff llywodraethol. Mae llywodraethwyr yn chwarae rhan weithgar wrth lunio cyfeiriad strategol y coleg a darparu cymorth, craffu a her briodol. Maent yn monitro perfformiad y coleg yn effeithiol.

Mae gan arweinwyr y colegau uchelgais ar gyfer y colegau a'u dysgwyr. Mae ganddynt rolau a chyfrifoldebau a ddiffinnir yn glir a darparant arweinyddiaeth strategol effeithiol. Mae rheolwyr canol yn elwa o hyfforddiant targedig a chyfleoedd datblygiad proffesiynol i ddatblygu'u profiad arwain a'u helpu i ymgymryd â'u rolau yn effeithiol. Mae hyn yn eu galluogi i chwarae rhan weithgar i fonitro a gwella ansawdd darpariaeth yn eu hadrannau.

Mae gan y colegau ystod eang o arferion i gefnogi datblygiad proffesiynol eu staff. Mae'r rhain yn cynnwys gweithgareddau datblygu gwerthfawr ar draws y coleg, a rhaglenni wedi'u teilwra ar gyfer staff unigol. Mae un coleg yn canolbwyntio ei ddysgu proffesiynol ar chwe egwyddor addysgeg glir, sef her, egluro, modelu, arfer, adborth a chwestiynu. Mae hefyd wedi datblygu 'arsyllfa ddysgu' ddefnyddiol ar-lein o adnoddau addysgu a datblygu, gan gynnwys fideo o arfer effeithiol ar draws y coleg. Mae'r coleg arall wedi nodi blaenoriaethau allweddol clir a ddeallir yn eang ar gyfer dysgu proffesiynol, fel arweinyddiaeth, ysbrydoli athrawon a chymorth busnes masnachol. Yn y ddau goleg, mae prosesau arsylwi addysgu a systemau gwerthuso yn cysylltu'n effeithiol â blaenoriaethau'r coleg a nodi anghenion datblygiad proffesiynol.

Coleg Chweched Dosbarth Dewi Sant

Mae arweinwyr coleg yng Ngholeg Chweched Dosbarth Dewi Sant yn defnyddio'r fethodoleg arweinwyr gweision i ddatblygu timau staff hynod effeithiol ac ymgysylltiedig sy'n gweithio gyda'i gilydd i sicrhau deiliannau rhagorol gan ddysgwyr. Mae'r ymagwedd arweinyddiaeth gefnogol hon yn modelu a hyrwyddo gwerthoedd ac ymddygiadau proffesiynol sy'n sicrhau gwelliannau ar draws y coleg, gan gynnwys cydweithio cryf rhwng aelodau staff.

I gael mwy o wybodaeth, darllenwch ein **hastudiaeth achos**

Coleg Chweched Dosbarth Dewi Sant

Mae gwaith datblygiad proffesiynol Coleg Chweched Dosbarth Dewi Sant yn gwella addysgu trwy bwyslais ar arsylwi, hunanfyfrio dwys, hyfforddi a chydweithio. Mae'r ymagwedd hon yn meithrin diwylliant lle mae staff yn ymdrechu i sicrhau rhagoriaeth ac yn ymgysylltu'n gadarnhaol â gweithgareddau i wella ansawdd eu haddysgu a helpu dysgwyr i gyrraedd eu potensial llawn.

I gael mwy o wybodaeth, darllenwch ein **hastudiaeth achos**

Crynodebau sector: Colegau addysg bellach

Lle mae trefniadau ar gyfer sicrhau ansawdd yn rhagorol, mae prosesau hunanwerthuso'r coleg ar bob lefel yn gynhwysfawr a chadarn. Defnyddiant feini prawf wedi'u dylunio'n dda i lunio barnau sicr mewn modd tryloyw a hunanfeirniadol. Mae'r trefniadau hyn yn helpu llywio cynlluniau gwella manwl ac effeithiol. Yn gyffredinol, mae dull arweinyddiaeth cydlynus y coleg ar draws pob lefel wedi ei helpu i gynnal deilliannau cryf dros amser.

Mae arweinwyr coleg yn dangos dealltwriaeth gryf o gynllunio adnoddau ac yn rheoli adnoddau yn dda. Maent yn gwneud buddsoddiadau cyfalaf sylweddol i sicrhau bod eu hystâd yn addas i'r diben ac yn ffurfio amgylchedd dysgu ysgogol.

Gweithgarwch dilynol

Nid oes angen gweithgarwch dilynol yn yr un o'r colegau a arolygwyd eleni. Ni chynhaliwyd unrhyw ymweliadau dilynol penodol i ystyried darpariaeth addysg bellach mewn colegau eleni.

